

Leven of theater?

Op deze gouache zien we een jong meisje. Ze zit geknield op haar bed; haar handen rusten op haar bovenbenen. Een stroom van hartjes ontspringt aan haar gebogen hoofd. Ze is verliefd en mijmert over de persoon naar wie haar liefde uitgaat. Het geel van de achtergrond, de blauwe jurk en de rode accenten maken het tot een aansprekend en romantisch beeld (zie ook de achterzijde van dit *Handelingen*-nummer).

De omstandigheden waarin de Joodse Charlotte Salomon (Berlijn, 1917 – Auschwitz, 1943) dit zelfportret schildert zijn verre van romantisch. In 1939 is zij voor de Nazi's naar haar grootouders in Zuid-Frankrijk gevlucht. Daar beneemt haar grootmoeder zich in 1940 het leven. De verwoede pogingen van Charlotte om haar uit haar zware depressie te halen zijn mislukt. En dan hoort ze dat ook haar moeder, die aan 'griep' zou zijn gestorven toen Charlotte negen was, zich destijds heeft gesuïcideerd, evenals de tante naar wie ze is vernoemd. En haar overgrootmoeder ...

Over deze schokkende onthullingen, die met terugwerkende kracht een verpletterend licht over haar hele bestaan werpen, schrijft ze in de derde persoon: 'Ze zag zich voor de keus gesteld een eind aan haar leven te maken of iets heel krankzinnig bijzonders te ondernemen. (...) ze moet vanuit de diepte haar wereld opnieuw scheppen.'

Charlotte doet dat met haar penseel. In 1325 gouaches reconstrueert ze haar levensverhaal van voor haar geboorte tot 1940 als een 'Zangspel', dat ze *Leben oder Theater?* noemt. Ze kijkt naar de relaties die haar leven hebben gevormd en kruipt in de huid van de personages die ze opvoert. 'De oorlog woedde verder en ik zat daar aan zee en keek diep in de harten van de mensen. Ik was mijn moeder, mijn grootmoeder, ja alle personen die in mijn stuk voorkomen, was ik zelf.' Ze vertelt haar verhaal aanvankelijk gedetailleerd in prachtige kleurrijke composities, maar naarmate de tijd vordert in snelle halen met veel bruin en blauw. Charlotte heeft haast. Haar teksten worden dringend, de oorlog haalt haar in. In 1943 geeft ze twee grote stapels aan de huisarts van Villefranche sur Mer met de woorden: *Wilt u dit goed bewaren? 'C'est toute ma vie.'* Korte tijd later wordt ze opgepakt en naar Auschwitz gevoerd.

Haar schilderijen zijn prachtig, ik kan ernaar blijven kijken en ontdek steeds iets nieuws. Maar de meeste indruk maakt haar keuze voor het leven, dwars tegen de stroom in.

Bron: Charlotte Salomon, leven of theater? Een autobiografisch zangspel in 769 gouaches. Uit het Duits > vertaald en ingeleid door Judith Herzberg. Maarssen 1981. De schilderijen bevinden zich in het Joods Historisch Museum in Amsterdam.

